

**Załącznik do Uchwały Nr XXI/165/2020
Rady Gminy Kleszczewo
z dnia 31 sierpnia 2020r.**

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD
ZABYTKAMI W LATACH 2016-2019**

1. Podstawowe informacje dotyczące gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Kleszczewo na lata 2016-2019

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r.. poz. 282 z późniejszymi zmianami) Gmina Kleszczewo opracowała Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2016-2019, zwany dalej „Programem”, który został przyjęty Uchwałą Nr XV/102/2016 Rady Gminy Kleszczewo z dnia 24 lutego 2016r. W Programie określone zostały zadania, które ma do zrealizowania Gmina Kleszczewo, w celu finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Zadania te obejmują także organizację działań edukacyjnych wobec miejscowej społeczności. Zgodnie z art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przedmiotowy Program, ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

a także:

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Program zawiera 10 rozdziałów:

1. Wstęp.
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
7. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami
8. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami
9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami – forma organizacyjno-instytucjonalna określona przez gminę
10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone przez gminę

Zgodnie z zapisami dokumentu Realizacja programu odbywała się poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd oddziałując na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy, w celu wywołania w nich pożądaných zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów osiągnął niektóre z tych, które zostały zawarte w Programie.

Na lata 2015-2018 przewidziano :

- zagospodarowanie turystyczne gminy – uatrakcyjnienie oferty turystycznej przez inwestycje- remont i oznaczenie obiektów o charakterze historycznym i przyrodniczym, inwentaryzacja obiektów zabytkowych pomników przyrody, budowa ścieżki rowerowej,
- współpracę z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych z terenu gminy Kleszczewo,
- odnośnie obiektów nie będących własnością gminy przewidziano prowadzenie działań pośrednich wynikających z ustawy oraz polityki prowadzonej przez Gminie takich jak:
  - a) określanie i stwarzanie, przy sporządzaniu dokumentów planistycznych, warunków sprzyjających właściwemu wykorzystaniu zabytków oraz zachowaniu ich w dobrym stanie,
  - b) wspieranie poczynań właścicieli obiektów zabytkowych w działaniach związanych z właściwym użytkowaniem i utrzymaniem zabytków, w tym informowanie właścicieli o możliwościach pozyskiwania środków na odnowę zabytków,
- budowa ścieżek turystycznych -planuje się dalszą współpracę z innymi gminami regionu w celu włączenia zabytków z gminy do już istniejących szlaków stanowiących trasy wycieczek krajoznawczych, w celu promocji obiektów i regionu np. Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej i Szlaku Romańskiego
- w przypadku obiektów stanowiących własność Gminy:
  - **park w Kleszczewie**- prowadzenie bieżących prac porządkowych oraz sanitarnych zieleni parkowej stanowiące kontynuację prac związanych z rewaloryzacją parku przeprowadzoną w latach 2009-2010
  - **park w Gowarzewie** -prowadzenie bieżących prac porządkowych oraz sanitarnych zieleni parkowej

2. Sposób realizacji celów programu w latach 2016-2019

Program w swojej treści wskazał, iż spośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy kilka z nich jest własnością samorządu. W związku z tym gmina miała i ma możliwość bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast w przypadku obiektów zabytkowych należących do prywatnych właścicieli działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu Gminy (dotacje na prace przy zabytkach np. kościoł w Tulcach i Kleszczewie),
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych (zapisy w MPZP chroniące tereny i obiekty zabytkowe lub obszary występowania stanowisk archeologicznych),
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem (rewaloryzacja parku w Gowarzewie-uzyskanie zgody mieszkańców),
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego,
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez: wprowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych, o popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

3. Cele i kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami

W treści programu znalazł się szereg celów i kierunków działań, które stanowią wytyczne dla całokształtu polityki gminnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Kleszczewo. Należą do nich:

- 3.1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomości**, która została przyjęta Zarządzeniem nr 35/2015 Wójta Gminy Kleszczewo w dniu 8 czerwca 2015 r. i jest systematycznie weryfikowana na podstawie przeglądów w terenie oraz uzupełnianie kart obiektów o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną, wprowadzanie zmian dot. rozbiórek, modernizacji, remontów, stosunków własnościowych, a także prowadzenie wyłączeń lub włączeń nowych obiektów,
- 3.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych** poprzez tworzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych oraz uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez: włączanie informacji przekazywanych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu
- 3.3. Udostępnianie i promocja zabytków**
  - popularyzacja poszczególnych zabytków oraz krajobrazu kulturowego poprzez ich wyeksponowanie - rozwój turystyki kulturowej obejmującej szlaki i ścieżki przyrodniczo-kulturowe,
  - rozpowszechnienie informacji na temat obiektów z terenu gminy wpisanych do rejestru zabytków,

- włączenie się do już istniejących oraz tworzenie tematycznych sieci rowerowych, pieszych, konnych, samochodowych szlaków turystycznych, co ma na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez renowacje i udostępnianie zabytków
- współpraca z właścicielami zabytków dla zapewnienia im należytej opieki, wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych zasad udostępniania obiektów w celach turystycznych i edukacyjnych ,
- oznakowanie obiektów, udostępnianych w celach turystycznych, stanowiących własność gminną, prywatną, diecezjalną lub Skarbu Państwa (do 2018 r.),
- opracowanie tablic informacyjnych zawierających podstawowe dane o obiekcie
- oznakowanie miejsc pocmentarnych będących własnością Gminy (do 2018 r.)
- sporządzenie aktualnej dokumentacji i oznakowanie Miejsc Pamięci Narodowej i miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne.
- przygotowanie i oznaczenie szlaków turystycznych, rowerowych, pieszych – utworzenie ścieżek turystyczno-edukacyjnych, włączenie materiałów informacyjnych o przeszłości i historii miejscowości zlokalizowanych na terenie gminy oraz o zabytkach, oznakowanie szlaku i najważniejszych obiektów
- powstanie tras rowerowych w oparciu o istniejący model gminnych połączeń drogowych (w przygotowaniu budowa ścieżki rowerowej Kleszczewo-Nagradowice),

3.4. Popularyzacja i edukacja skupiająca swoje działania na:

- edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego - włączenie w programy kształcenia szkół prowadzonych przez gminę (szkoły podstawowe i gimnazja) elementów wiedzy na ten temat, włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych – opracowanie z nauczycielami planów zajęć z młodzieżą i dziećmi uwzględniających problemy ochrony dziedzictwa kulturowego, przygotowanie konspektów oraz pomoc merytoryczna w prowadzeniu lekcji dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, wspieranie inicjatyw zmierzających do upowszechnienia wiedzy na temat regionalnych zabytków i dziedzictwa
- popularyzacji tematyki poprzez publikację materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej i na stronie internetowej gminy, włączanie poprzez media środowiska lokalnego do różnorodnych inicjatyw w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, informowanie mediów o sprawach związanych z ochroną zabytków oraz o inicjatywach podejmowanych w tym zakresie, współpraca z lokalną prasą i ukazywanie obiektów po przeprowadzeniu prac konserwatorskich
- upowszechnianiu wyników badań naukowych za pośrednictwem multimediiów, wydawnictw naukowych itp.
- tworzeniu stron internetowych na temat zabytków i tradycji
- wspieraniu działań sprzyjających szerszemu zaangażowaniu się sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego,
- wspieraniu działalności organizacji społecznych, pozarządowych i środowisk zajmujących się ochroną i opieką nad zabytkami
- ustaleniu stanu zasobów zabytkowych oraz ich znaczenia dla kultury regionu i kraju – zebraniu informacji o aktualnym stanie zachowania zabytków, w tym obiektów chronionych, inwentaryzacji terenowej obiektów o cechach zabytkowych, waloryzacji zabytków i określeniu ich znaczenia dla dziedzictwa regionu

- wykorzystaniu ścieżek turystyczno-edukacyjnych do promocji znajdujących się na nich obiektów zabytkowych
- udostępnieniu „Gminnej ewidencji zabytków” na stronie internetowej Urzędu Gminy.

3.5. Włączenie zabytków w procesy gospodarcze polegające między innymi na:

- wykorzystaniu obiektów zabytkowych do celów min. turystycznych; w procesach gospodarczych z uwzględnieniem kształtowania przestrzeni kulturowej, prowadzenia działań zmierzających do odtworzenia historycznych układów i obszarów ważnych dla kultury regionu i wzmocnienia lokalnej konkurencyjności w celu zwiększenia atrakcyjności przestrzeni np. rewaloryzacja parku w Gowarzewie stanowiącego własność Gminy oraz przywrócenie mu pierwotnego układu kompozycyjnego celem wyeksponowania wartości krajobrazowej i historycznej,
- wpisaniu obiektów i obszarów chronionych w działania gospodarcze gminy podnoszące atrakcyjność jego wizerunku oraz rozwój przedsiębiorczości
- podjęciu działań promocyjnych w celu znalezienia użytkowników dla zdegradowanych obiektów użytkowych w gminie, prowadzenie na oficjalnej stronie internetowej oferty inwestycyjnej, uwzględniającej kompleksowe i wariantowe określenia proponowanych funkcji użytkowych obiektów zabytkowych
- wykorzystaniu potencjału kulturowego turystycznego gminy poprzez rozwój działalności agroturystycznej, turystyki aktywnej oraz turystyki pielgrzymkowej związanej z funkcjonującym na terenie gminy sanktuarium maryjnym w Tulcach
- zaplanowaniu polityki promocyjnej
- zwiększeniu absorpcji środków finansowych UE i innych grantów

3.6. Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami, w ramach której przewidziano podjęcie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej poprzez:

- zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- rozwój tożsamości regionalnej poprzez inwentaryzację zabytków regionu, infrastruktury zapewniającej jego bezpieczeństwo, propagowanie go wśród mieszkańców ,
- zachowanie i wyeksponowanie unikalnych wartości historycznych i artystycznych zabytków o dużym znaczeniu dla społeczności lokalnej,
- aktywizacja gospodarcza regionu poprzez podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- przygotowanie kompleksowej i łatwo dostępnej informacji o ofercie turystyczno-kulturowej regionu, w tym bazy danych ofert,- podniesienie świadomości społeczeństwa do wagi ochrony dziedzictwa kulturowego
- dostęp do informacji o zabytkach
- ustanowienie skutecznych zasad interwencyjnych robót zabezpieczających, podejmowanych w przypadku zagrożenia zabytkowej substancji oraz skutecznej egzekucji zwrotu poniesionych kosztów
- realizacja zasad partnerstwa publiczno-prywatnego w sferze adaptacji zabytków do nowych funkcji,

- ochrona dawnych cmentarzy jako miejsc pamięci oraz istotnych skupiska zieleni na obszarach wiejskich

3.7. Zasady ochrony zabytków archeologicznych określone zastały w planach zagospodarowania przestrzennego.

4. Realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami w latach 2016-2019

Gmina Kleszczewo uwzględnia zapisy programu opieki nad zabytkami oraz gminnej ewidencji zabytków podczas przygotowywania zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także dokumentacji planistycznej. Na działania związane z szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego, turystyką oraz promocją gmina pozyskiwała także środki zewnętrzne. Gmina Kleszczewo cyklicznie przeprowadza ocenę zawartości gminnej ewidencji zabytków, starając się uzupełniać na bieżąco wszelkie zmiany dotyczące własności obiektów, utraty walorów zabytkowych oraz zniszczeń poszczególnych obiektów. Przygotowywane są środki budżetowe mające na celu przeprowadzenie dokładnej weryfikacji gminnej ewidencji zabytków w celu uaktualnienia kart zasobu zabytkowego zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem (w tym zasobu archeologicznego).

Gmina Kleszczewo corocznie przeznaczają w ramach własnych środków budżetowych środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. W latach 2016-2019 powyżej wspomniane środki przedstawiały się następująco:

2019r.

- 86.025,46 zł na Wykonanie renowacji murów obwodowych kościoła oraz elewacji południowej i północnej kościoła w Tulcach;
- 50.000,00 zł na prace konserwatorskie i budowlane kościoła w Kleszczewie (strona północna) wraz z remontem kruchty zachodniej
- 858.988,55 zł – na „Rewaloryzację Zespołu Dworsko-Parkowego w Gowarzewie

2018r.

- 1.845,00 zł - na „Rewaloryzację Zespołu Dworsko-Parkowego w Gowarzewie
- 53.000,00zł- na wykonanie renowacji murów obwodowych (kontynuacja) kościoła w Tulcach
- 38.979,76 zł- Wydatki poniesione z Funduszy Sołeckich Kleszczewa i Nagradowic

2017r.

- 61.983,60 zł na renowacją murów obwodowych zabytkowego kościoła w Tulcach (elewacja zachodnia)
- 37.600,00 zł prace konserwatorskie i budowlane w prezbiterium kościoła w Kleszczewie

2016r.

- 30.000,00 zł prace konserwatorskie i budowlane kościoła w Tulcach

W roku bieżącym realizowane będą kolejne prace przyczyniające się do podniesienia walorów kościoła w Kleszczewie oraz Tulcach. W ramach dotacji dla Parafii Rzymskokatolickiej p.w. wszystkich Świętych w Kleszczewie Gmina przeznaczy kwotę 80.000zł na remont dachu nad nawą główną i nad prezbiterium oraz dla Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Narodzenia NMP w Tulcach kwotę 91.000 zł na zakup organów piszczalkowych i wykonanie instalacji odgromowej.

5. Podsumowanie

Reasumując, powyższe zadania „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Kleszczewo na lata 2016-2019” w latach obowiązywania dokumentu realizowane były na bieżąco w ramach posiadanych w budżecie środków finansowych przeznaczonych na ochronę zabytków. Dodatkowo należy podkreślić, że posiadane środki oraz dofinansowanie z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich pozwoliły na realizację kompleksowej rewaloryzacji zabytkowego parku w Gowarzewie, co było zadaniem wykraczającym poza planowane zadania objęte Programem. Również zadania dodatkowe związane ze zwiększeniem atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych realizowane były systematycznie i będą kontynuowane w latach następnych. Dodatkową szansę w następnych latach stanowić będzie nowa perspektywa funduszy unijnych. Jeśli tylko możliwe będzie spełnienie oczekiwanych przez poszczególne programy kryteriów to Gmina Kleszczewo bardzo poważnie rozważy przeznaczenie dodatkowych środków własnych na realizację projektów związanych z szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego.

Przewodniczący Rady Gminy

Marek Maciejewski